

7.

ทันตราชานินชาน : การตรวจส่องช่องและการศึกษาเชิงวิเคราะห์



นายวิชัย ฤทธาผล

# ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาภาษาตะวันออก

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2526

ISBN 974-562-541-8

010439

17526917

๙.๙

DANTADHĀTUNIDHĀNA : AN EDITION AND A CRITICAL STUDY

Mr. Wichai Kullasabarn

ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements  
for the Degree of Master of Arts

Department of Eastern Languages

Graduate School

Chulalongkorn University

1983

หัวขอวิทยานิพนธ์ ที่นักศึกษา : การตรวจสอบชำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์

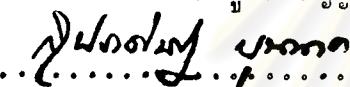
โดย นายวิชัย ฤกษ์ชาลา

ภาควิชา ภาษาไทยวันออก

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฐานิสรา ชาคร์พงศ์  
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาพรรณ ณ บางซาง



บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น<sup>๑</sup>  
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรินิญามหาบัณฑิต

 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุประดิษฐ์ บุนนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ประธานกรรมการ

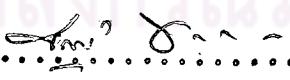
(รองศาสตราจารย์วิสุทธิ์ บุญยกุล)

 กรรมการ

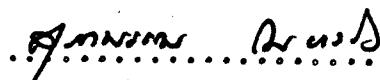
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี แย้มนัดดา)

 กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราณี พาพาณิช)

 กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฐานิสรา ชาคร์พงศ์)

 กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาพรรณ ณ บางซาง)

ลิขิตรหัสของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวขอวิทยานิพนธ์	ทันตศาสตร์ศึกษา : การตรวจส่องช้ำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์
ผู้สอนลูก	นายวิชัย ฤทธานนากุล
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุวินทร์ ชาครวัฒน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุภาพรรัณ พ บางช้าง
ภาควิชา	ภาษาไทยวันออก
ปีการศึกษา	2525



ນາທົດຍອ

วิทยานินพนธ์มีเป้าหมายเพื่อกราจสอนชั่วะและศึกษาวิเคราะห์คณิตทันตศาสตร์นิชาน  
ซึ่งเป็นคณิตที่รุจนาโดยพระภิกษุชาวล้านนาญในประกูนาม ในสมัยพระเจ้าชัยสกุลราม เมื่อ  
ราช พ.ศ. 1860 ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาคณิตทั้งกล่าวคุยเห็นว่า เรื่องพระทันตศาสตร์ หรือ  
พระเชี้ยวแก้วเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอยู่อีกประดิษฐ์และชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศไทย  
ศรีลังกา เมฆประเทศไทยเองก็ได้อัญเชิญพระทันตศาสตร์จากประเทศศรีลังกามาประ-  
คิษฐานไว้ในวัดสำคัญหลายองค์ ที่สำคัญคือองค์ที่ประดิษฐานที่พระบรมบรรพต ในวัดสรະเกศ  
ราชวรมหาวิหาร ซึ่งโถมาແສມยรัชกาลที่ 5 และไก้มีการจัดงานนักชัตฤกษ์มีสักการในวันเพ็ญ  
เดือน 12 ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 มาจนถึงทุกวันนี้

คณภร์ทันฑชาทุนชาน ที่นำมาตรวจสอบชาระมีห้องน้ำ 11 ฉบับ จารคุยอักษรข้อมูล  
และอักษรน้อย หลังจากการตรวจสอบชาระและเปลี่ยนผู้วิจัยไปศึกษาวิเคราะห์เรื่องราว  
ค้างๆ ที่เกี่ยวกับคณภร์นั้น สรุปผลการวิเคราะห์ให้ว่า

ในค้านประวัติ คัมภีร์นี้แห่งโถยพระภิกขุชาวล้านนาไทย ในสมัยพระเจ้าชัยสิงห์ราม  
ญ แห่งน้ำเรื่องมาจากคัมภีร์ท้าววงศ์ของพระมหามกุตคามหาเถระแห่งประเทศไทย แต่ได้  
มีการเพิ่มเติมเนื้อหาเพิ่มขึ้นจากคัมภีร์ท้าววงศ์อยู่หลายตอน สำนวนภาษาบาลีส่วนใหญ่เป็น  
ไปตามหลักไวยากรณ์ มีเพียงบางตอนที่เรียบง่ายๆ สำนวนภาษาไทย กับประ-  
พันธ์ส่วนใหญ่เป็นบทประพันธ์ร้อยกรองประเกณฑ์ มี 5 แบบคือ ปัญญาภารณ์ มาลินันท์  
อุเปนทรรรเชียรณ์ วังสังฆณันท์ และสหธรรมณ์ เนื้อหากล่าวถึงการประดิษฐานพุทธศาสนา  
ในลังกาก และการอัญเชิญพระทันทภาคุจจากแคว้นกาลิงก์ไปพระเทศาอินเดียมาสู่ลังกาวีป

คณภีร์นิมิตุคุก้าหังในค้านพงศาวคาร คำนาน และวรรณคดี ในพุทธศาสนาป่ายเดราห  
 ช้อเสนอแนะของงานวิจัย คือ ควรมีการตรวจสอบชาระ แปล และศึกษาวิเคราะห์  
 คณภีร์นลากูชาทุวงศ์ และคณภีร์โพธิวงษ์ ท่อไปค้วาย เพื่อจะพะนลากูชาตุเป็นหนึ่งในเจ็ด  
 ของพระบรมสารีริกธาตุที่ไม่แตกกระจาย ผู้วิจัยได้พบคณภีร์นลากูชาทุวงศ์ในหอพระมนเทียรธรรม  
 วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และในหอสมุดแห่งชาติ และเนื้อความบางตอนในคณภีร์ทันทษาหนินาน  
 ได้กล่าวถึงหันพระศรีรัตนโกสินธ์เป็นลิ่งสำศูอย่างหนึ่งในพุทธศาสนาไว้ค้วาย ซึ่งผู้วิจัยก็ได้พบ  
 หันฉบับคณภีร์โพธิวงษ์ในหอสมุดแห่งชาติเช่นกัน



## ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title                    DANTADHĀTUNIDHĀNA : AN EDITION AND A CRITICAL STUDY.  
 Name                            Mr. Wichai Kullasabarn.  
 Thesis advisors                Assistant Professor Thanit Chakaratpongse.  
                                   Assistant Professor Supaphan Na Bangchang, Ph.D.  
 Department                     Eastern Languages.  
 Academic Year                1982



#### ABSTRACT

It is the aim of the thesis to edit and conduct a critical study of Dantadhatunidhana, a Pali text composed in about B.E. 1860 in the reign of King Chayasongkhram of Lanna Thai by a Buddhist monk whose name is unfortunately unknown. The topic is adopted on the ground that the Dantadhatu, or the Sacred Tooth Relic of the Buddha, occupies a unique place in the national faith of not only Sri Lanka, but also of Thailand. It is to be noted that Thailand has acquired a number of duplicates of this Sacred Tooth Relic and has deposited them in many monasteries throughout the kingdom, notably at the Borom Banphot (Parama Parvata) or the Golden Mount of Wat Srakes, where a celebration is annually held in the full moon night of the twelfth lunar month starting almost a century ago.

Eleven manuscripts of Dantadhatunidhana in Khom and Mon characters are employed in editing the text, after which a translation is prepared and the context and form analyzed. It is found that the text was composed by a Buddhist monk in the reign of King Chayasongkhram, basing it on the text Dathavamsa of

Dhammadikti Mahathera of Sri Lanka, but with many innovations added to the contents. The Pali language used in the present text is generally standard, but there are several passages characterized by a peculiar order of words similar to that in the Thai language. With respects to the prosody employed, five meters are dominating, namely the Pathyavatta Chanda, the Malini Chanda, the Upendavajira Chanda, the Vamsattha Chanda and the Saddhara Chanda. The text describes the establishment of Buddhism in Lanka and the acquisition of the Sacred Tooth Relic from Kalinga Kingdom in India into Sri Lanka. The text is not only an important literary work of Theravada Buddhism, it is also highly valuable historically rich with numerous legends.

It is further suggested that the next research to be conducted in connection with the present thesis is on the Nalatadhatuvamsa and the Bodhivamsa. The Nalatadhatu is held by Buddhists to belong to the same category of Navippakinnadhatu as the Dantadhadu and manuscripts of this Nalatadhatu are kept in the Mandiradhamma Pavilion and the National Library. Besides, as the Sacred Bodhi Tree is discussed in the present text, the Bodhivamsa may be as well a worthwhile future topic of research whereas manuscripts of this text can also be found in the National Library.



## กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยดี เพราะผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จาก  
ผู้มีพระคุณหลายท่าน ทั้งอาจารย์ในภาควิชาภาษาไทยวันออก สาขาวิชาภาษาบาลี-ล้านนาอี-ลันสกฤต  
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และผู้มีพระคุณท่านอื่นๆ อีก

นavaอากาศเอก(พิเศษ) แย้ม ประพันทอง

ศาสตราจารย์ ม.ล.จิรายุ นพวงศ์

รองศาสตราจารย์วิสุทธิ์ บุษยกุล

รองศาสตราจารย์ ดร.สกัดศรี แย้มนักดา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปราณี พาพาณิช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฐานันดร์ ชาครัพพงศ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาพรรณ ณ บางซื่อ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนีย์ ลินสกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประคง นิมนานาเมินทร์

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงไว้ในโอกาสส่วนตัว

อนึ่งผู้วิจัยขอขอบคุณกรรมการสหทัยที่ให้ช่วยเป็นกำลังใจในการทำงานนี้  
จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

คุณยิวิทยทรัพย์  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



## สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย .....	๙
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ .....	๑
กิจกรรมภาระ .....	๗
<b>บทที่ ๑ บทนำ</b>	
ความเป็นมาของปัจจุบัน .....	๑
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง .....	๙
วัตถุประสงค์ของการวิจัย .....	๑๓
ขอบเขตของการวิจัย .....	๑๓
วิธีค้นคว้าในการวิจัย .....	๑๔
ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย .....	๑๔
<b>บทที่ ๒ บทวิเคราะห์คัมภีร์ทันตแพทย์ชาน</b>	
ประวัติคัมภีร์ .....	๑๕
สมัยและสถานที่ที่รจนา .....	๒๙
ผู้รจนาคัมภีร์ .....	๓๑
การรวบรวมคัมภีร์ทันตแพทย์ .....	๓๑
ประเภทของคัมภีร์ทันตแพทย์ .....	๓๓
คัมภีร์ที่ใช้ตรวจสอบชาระและอักษรย่อ .....	๓๕
ลักษณะรวมของคัมภีร์ทันตแพทย์ชาน .....	๓๖
ลักษณะเฉพาะของคัมภีร์ทันตแพทย์ชาน .....	๓๘
หลักเกณฑ์ในการเลือกค่า .....	๔๔
ขอบเขตที่เกิดจากภาระ .....	๔๕

## หน้า

การใช้รูปแบบคำประพันธ์และภาษาที่ใช้ .....	51
เนื้อหาโดยย่อและที่มาของคัมภีร์ .....	59
การประเมินคุณภาพของคัมภีร์ .....	67
<b>บทที่ ๓ คัมภีร์ทันตชากุนิชานที่ตรวจสอบชาระและขอความ ที่แทรกทางกัน .....</b>	<b>72</b>
<b>บทที่ ๔ คัมภีร์ทันตชากุนิชานแปล .....</b>	<b>209</b>
<b>บทที่ ๕ สรุปและขอเสnoonแนะ .....</b>	<b>264</b>
บรรณานุกรม .....	267
ภาคผนวก ก. .....	272
ภาคผนวก ข. .....	299
ภาคผนวก ค. .....	318
<b>ประวัติผู้เขียน .....</b>	<b>322</b>

**ศูนย์วิทยทรัพยากร**  
**จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**